

Medâris-i İlmiyye

Bugün şüphe ve tereddüt götürür mevâddan değildir ki, hayat-ı milliyye ancak ilm ü hünerle kâimdir. Bu ilm ü hüner ise dînî, millî, medenî gibi taksîmât-ı asliyyeye inkisâm eder.

Garb akvâm-ı mütemeddinesi nazarında malûmât-ı dîniyye denilince sırf akâid ve felsefe-i diyânet vârid-i hatır olur. Bizde şerîat-ı garrâ-yı İslâmiyyede malûmât-ı dîniyye denildiği vakit bu tabirde mûnderic olan makâle ve mana o kadar mahdûd olmayıp bir heyet-i ictimâiyyenin dünya ve âhiretini ma'mûr edecek ulûm ve fûnun hatıra gelir.

Bizde ma'ârif-i dîniyye tefsir, hadis, usûl-i fıkıh, furû'-i fıkıh, ilm-i kelam, felsefe-i İslam gibi bir takım ulûm-i 'âliyyedir. Buna mukaddime olmak üzere on iki kısma mûnkasım bir de fûnûn-i edebîyye vardır ki bunlara intisâb etmek insanı insâniyyetten nasıl hâ'iz-i feyz-i nisâb edeceği asırlarca müddet Osmanlılık âleminin i'tilâ-yı şân ve şevketine hizmet eden eslâf-ı kirâmımızın terâcim-i ahvâli tedkîk ile meydana çıkar .

Şu malûmâtı istihsâl edecek dârü'l-ilimler, memâlik-i Osmâniyye'nin her gûşesinde yine pek çoğu eslâf-ı kirâmımız tarafından vücûda getirilmiş medreselerdir. İşbu medârisin bir hayli senelerden beri gördüğü sadmeler, geçirdiği perîşanlıklar neticesi olarak bugün asıl vaz'ını unutturacak bir hâle geldiği ve bu hâlin devamı -el-minnetü li'llah- hür olan şu cemiyet-i mübeccelenin niyât-ı hayriyesiyle mütenâsip olamayacağı âşikârdır.

Bir şeyin çâre-i islâhı evvel emirde fesâdını bilmeye mütevakıftır. Bu cihetle medârisimizin asıl vaz'ıyla hâl-i hazırını şöyle bir mukâyese ettikten sonra terakkîsi neye muhtaç olduğunu bast etmek isterim. Şöyle ki: Medâris-i ilmiyyenin makâsıd-ı ibtidâiyyesi evlâd-ı vatanın müddet-i tahsilde her türlü ihtiyaçtan vâreste olarak lisân-ı dînî ve fennîmiz olan lisân-ı güzîn-i Arabî[yi] fûnûn-i müdevvenesiyle mükemmelen tahsîl etmesi ve lisân-ı mezkûre kitâbeten ve hitâbeten intisâb eyledikten sonra bâlâda mezkûr ulûm-i 'âliyyenin tadrîsine ve evkât-ı mu'ayyenede medâris tabirince "cüz'ıyyât" tesmiye olunan ulûm ile beraber hesap, hendese ve hikmet-i tabî'ıyye gibi lüzûmu kat'î olan fûnûna sarf-ı mesâî eylemesi maksadından ibarettir.

Asıl vaz'ı şu tarzda olan medârisimizin bugünkü hâl-i perîşânîsini etrafıyla tasvîr etmek istemez isem de maksattan pek ba'îd olduğunu itirâf eylememeyi de muvâfık-ı nısfet

bulamıyorum; çünkü noksan bilinmedikçe istikmâl-i marifete imkân bulunamaz.

Kişi irfânı bilmek gibi irfân olamaz

Şu hakîkat anlaşıldıktan sonra medârisin hâl-i hazır medeniyetle mütenâsib bir şekl-i müstahsene tahvil ve ircâ'ı esbâbını teemmül edelim!

Esbâb-ı mezkûre, medârise talebe kabûlü şerâ'îtinin tanzîmi, tahsîlin müfîd olabilecek ciddî bir şekilde programlara raptı, talebenin te'mîn-i refâh-ı ma'îşeti, medârise tayin olunacak muallimlere bir mahrec-i âcîl tesisi, heyet-i talimiyyenin kayd-ı ihtiyaçtan vâreste olacak sûrette ikdârı, esnâ-yı tahsilde husûsî, umûmî ciddî imtihanlar icrası, mezuniyet için şifâhî ve tahrîrî bir imtihanın kabul ve tatbîki hususlarından ibarettir.

İşbu tedâbîrin elzemini lâzımına takdim iktizâ ederse evvela müderrisliğe mahrec olacak bir müesseseyi der-hatır etmek tabî'îdir, zira bugün İstanbul ve taşra medârisinden neşet etmiş zevat içinde -hamden sümme şükran- pek çok erbâb-ı liyâkat mevcut olmakla beraber bir kısım-ı mühimminin tahsîl-i esâsîlerine nisbetle cüz-i lâ yetecezzâ derecesinde kalan bazı noksanlarının nazarlarda büyük bir nakîsa teşkîl etmekte olduğunu itirafta tereddüt olunmamalıdır. Mesela: Hangi fenne ait olursa olsun Arapça yazılmış bir eseri hemen müellifi derecesinde anlamak iktidârına mâlik oldukları hâlde bazılarının o lisanda hatta lisân-ı mâder-zâdımız olan Türkçede muhatabın gıyâbı hâlinde tefhîm-i meramda müşkilâta dûçar oldukları nazar-ı bîkaydî ile görülemez.

Ve yine mesela: Edvâr-ı hayatın her safhasında insanın muhtaç olduğu mu'âmelât-ı hesâbiyye ve yaşadığı memleketle beşeriyetin ahvâl-i husûsiyye ve umûmiyye ve tabî'iyesi hakkında lüzûmu kadar vukuf ibrâz edememek bugün bir merâret-engiz-i nakîsadır.

Âlem-i Osmanî'nin dâhil olduğu şu devr-i saâdet -şüphe yoktur ki- bizi akvâm-ı mütemeddine ile tesis ve teyîd-i münâsebâta sevk edeceğinden onlardaki mehâsin-i medeniyyeyi iktitâf ile tezyîn etmek ve meziyyât-ı dîniyye ve milliyemizi onlara irâ'e ile iftihâr eylemek, heyet-i mübeccele-i Osmanîyyeyi yar ve ağyâra karşı layık olduğu mevki'-i ihtiramda bulundurmak zamanı gelmiştir.

Bu ise beyne'l-akvam mübâdele-i efkâra vâsita olacak umûmî bir lisânın mütekellimi olmakla husul-pezîr olur. Şu hakîkati teslim etmeyerek münâsebet-i milliyemizle mütenâsib bir

ecnebî lisânına ihtiyacımızı reddetmek de büyük bir nakîsa olur.

Şimdi görülüyor ki -kemâl-i teessürle nakîsa tabirini isti'mâl ettiğimiz- şu şeyler sinîn-i adîde bir sa'y-i mütemâdi ile çalışarak cenâb-ı Hakk'a şükürler olsun -bi-kadri't-tâka- elde ettiğimiz malûmât ile mukâyese olunursa bâlâdaki cüz-i lâ yetecezzâ tabirimiz, hüsn-i kabûle sezâdır.

Mahsûl-i medâris -li'llâhi'l-hamd- hâlisü'l-'iyar bir külçe zeheb pâre olmakla beraber yalnız bir saykal noksanı sebebiyle hangi nev' me'âdinden olduğu ta'yîn-i mûcib-i tereddüd olmakta ve hazâ'in-i kemâlât-ı beşeriyeden iktitâf ettikleri sermaye kemmen ve keyfen gayet mühim ve kıymetdâr olduğu halde hüsn-i tertip ve tezyîn ile enzâr-ı dikkate çarpamadığından -bazı efkâr-ı hâzıraya göre- bezzâzistan hâcegîlerinden farksız gibi görülmektedir.

İnsâf ile teemmül olunarak şu sözler acı da olsa -hakk ve hakikat olduğu için- gûş-i kabûle alınarak kendimizi âleme göstermeye el birliğiyle çalışmalıyız.

Şu tafsîlatı hulâsa eylediğimizde bugün nev-resîdegân-ı vatandan müteşekkil heyet-i talebeyi bi-hakkın müstefid etmek akval ve âsârıyla din ve millete gerçekten hizmet eylemek için müderrisîn-i medârisin elsine-i selâse-i İslâmiyye ile beraber -tekrar edelim münâsebet-i kavmiyye ve mevki'iyemizle mütenâsib- bir ecnebî lisânına müntesip olması ve ihtiyaç raddelerinde fûnûna kesb-i vukûf etmesi ve üzerinde bulunduğumuz küre-i arzın ahvâl-i tabî'yye, teşekkülât-ı medeniyeye ve inkılâbât-ı siyasiyesini iyice bilmesi vacibattandır.

Müntesibîn-i İlmiyyeden Biri

Link : https://isamveri.org/pdfosm/D00524/1324_13/1324_13_s.276-278.pdf

Hazırlayan : Ömer Faruk Güneş

Editör : Emir Çakır